

INGLIZ TILIDA ROZILIK/NOROZILIKNI IFODALASHNING FRAZEOLOGIK VOSITALARI

Nusratullayeva Shoxista Sabirjon qizi,
tayanch doktorant,
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti,
E-mail: gamletovashokhista@gmail.com

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14995542>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ingliz tilida rozilik va norozilikni ifodalovchi frazeologik vositalar ko'rib chiqiladi. Ularning semantik tuzilishi, pragmatik vazifalari va uslubiy xususiyatlari tahlil etiladi. Rozilik va norozilik kommunikativ aktlarida qo'llaniladigan frazeologik birliklarning asosiy turlari hamda ularning madaniyatlararo muloqotdagi o'rni yoritib beriladi. Ushbu frazeologizmlarning pragmatik jihatlari, xushmuomalalik va yumshatish, shuningdek, rasmiy va norasmiy qo'llanilishi o'rtasidagi farqlarga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: frazeologiya, rozilik, norozilik, kommunikativ aktlar, ingliz tili, pragmatika, madaniyatlararo muloqot.

Norozilik nutqiy akti barcha turdagi salbiy reaksiyalarni o'z ichiga oluvchi akt sifatida tushuniladi: rad etish, e'tiroz bildirish, mulohaza yuritish, norozilik ifodalash, ma'qullamaslik. Salbiy munosabatlarni ifodalash nutqiy etiket formulalari bilan bog'liq bo'lib, ularni egallash so'zlovchining kommunikativ kompetensiyasining bir qismini tashkil etadi.

Ingliz nutqiy etiketining o'ziga xos xususiyati xushmuomalalik va nazokatdir. E. Mayol ta'kidlashicha, hatto ingliz kishi ham biror masalada suhbatdoshi bilan kelishmasa, buni hech qachon ochiqchasiga va qo'pol tarzda aytmaydi, balki o'z nuqtai nazarini iloji boricha nazokat va xushmuomalalik bilan asoslashga harakat qiladi, masalan, quyidagi iboralardan foydalanadi:

1. *It is not the way I see it.*
2. *I can't say that I share your point of view.*
3. *I see things rather differently myself [16, 26].*

J. Serlning nutqiy aktlar tasnifiga asoslanib, norozilik nutqiy aktini ifodalashning to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita vositalari ajratiladi.

To'g'ridan-to'g'ri norozilik nutqiy aktlari lisoniy semantikasi nutqiy aktning illokutiv kuchiga mos keladigan vositalar orqali ifodalanadi. Bilvosita norozilik nutqiy aktlari shunday til shakllari orqali ifodalanadiki, ularning illokutiv kuchi semantikasiga kirmaydi, balki talaffuz vaziyatini hisobga olgan holda shaklning so'zma-so'z ma'nosidan mantiqiy-differensial yo'l bilan keltirib chiqariladi.

T. Glazkova norozilikni ifodalash vositalarini to'g'ridan-to'g'ri va bilvosita vositalarga ajratib, to'g'ridan-to'g'ri vositalarga grammatik va leksik inkorni, bilvosita vositalarga esa quyidagi so'z va iboralarni kiritadi:

- a. **baholovchi semantikali so'zlar:** *Rotten!; Rubbish!; Nonsense.*
- b. **hissiy bo'yoqdor so'zlar:** *Are you crazy?; Are you a fool?; Are you joking?*
- c. **shubha bildirish:** *Do you really think so? Is it really your point of view?*
- d. **afsus bildirish:** *I am sorry, but I think...; I am afraid, but I think...*

T. Glazkova nutqda norozilikni ifodalash usullarining qo'llanish chastotasini tahlil qilib, inglizlar norozilikni yashirin vositalar bilan ifodalashni afzal ko'rishlarini, ya'ni to'g'ridan-to'g'ri nutqiy aktlarga qaraganda bilvosita nutqiy aktlarni ko'proq qo'llashlarini, ayniqsa vazminlik va yuqori darajadagi xushmuomalalikni namoyon etish kerak bo'lganda, ta'kidlaydi.

Frazeologizmlar har qanday tilda muhim o'rin tutadi, chunki ular nafaqat semantik ma'lumotni, balki nutqning uslubiy, hissiy va pragmatik jihatlarini ham yetkazadi. Frazeologiyaning muhim vazifalaridan biri muloqot jarayonida rozilik yoki norozilikni ifodalashdir. Ingliz tilida suhbatdoshning fikrini tasdiqlash yoki inkor etish uchun qo'llaniladigan ko'plab turg'un iboralar mavjud bo'lib, bu mavzuni o'rganish dolzarb ahamiyatga ega.

Rozilikni ifodalovchi frazeologik vositalar

Rozilikni ifodalovchi frazeologik konstruksiyalar ingliz tilida turli vaziyatlarda keng qo'llaniladi. Ular rasmiylik darajasi, ifodalanayotgan his-tuyg'uning kuchi va uslubiy xususiyatlariga ko'ra farqlanishi mumkin. Bunday ifodalarning asosiy guruhlarini ko'rib chiqamiz:

1. Neytral rozilik ifodalari

- *I agree with you. (Men siz bilan roziman.)*
- *That's right. (Bu to'g'ri.)*
- *Exactly. (Aynan shunday.)*

2. Kuchli rozilik ifodalari

- *You can say that again! (Yana bir bor ayting!)*
- *I couldn't agree more. (Bundan ortiq rozi bo'lolmasdim.)*
- *Absolutely! (Mutlaqo to'g'ri!)*

3. Rozilikning rasmiy ifodalari

- *I am in full agreement with you. (Men siz bilan to'liq roziman.)*
- *I share your opinion. (Men sizning fikringizga qo'shilaman.)*
- *Rozilikning so'zlashuv va idiomatik ifodalari*

- *Fair enough. (Yetarlicha adolatli.)*
- *Spot on! (Aynan shunday!)*
- *You hit the nail on the head. (Siz nishonga urdingiz.)*

Norozilikni ifodalovchi frazeologik vositalar

Norozilikni ifodalash qat'iylik darajasi, rasmiylik darajasi va muloqot kontekstiga qarab farqlanadigan turli xil til vositalari orqali amalga oshirilishi mumkin. Norozilik bildirishning asosiy guruhlariga quyidagilar kiradi:

1. Norozilikni neytral ifodalash

- *I don't think so. (Men unday deb o'ylamayman.)*
- *I'm afraid I disagree. (Afsuski, men qo'shilmayman.)*

2. Qat'iy norozilik ifodalari

- *No way! (Hech qachon!)*
- *I strongly disagree. (Men qat'iy qarshiman.)*
- *That's nonsense! (Bu bema'nilik!)*

3. Norozilikni rasmiy ifodalash

- *With all due respect, I must disagree. (Hurmat bilan, men noroziligimni bildirmoqchiman.)*
- *I beg to differ. (Rozi bo'lmaslikka ijozat bering.)*

4. Norozilikni so'zlashuv va idiomatik ifodalash

- *Not on your life! (Hech qachon!)*
- *Over my dead body! (Faqat mening jasadim ustidan!)*
- *You must be joking! (Hazillayapsiz, shekilli!)*

Rozilik va norozilik frazeologizmlarini qo'llashning pragmatik jihatlari.

Muayyan rozilik yoki norozilik ifodasini tanlash muloqot konteksti, suhbatdoshlarning ijtimoiy mavqei, nutqning hissiyligi va rasmiyligi darajasi kabi bir qator omillarga bog'liq. Ishbilarmonlik muloqotida ko'proq rasmiy konstruksiyalarga ustunlik beriladi, norasmiy suhbatda esa so'zlashuv va idiomatik iboralar faol qo'llaniladi.

Rozilik va norozilik frazeologizmlarining madaniyatlararo jihatlari.

Ingliz tilida rozilik va norozilikni ifodalovchi frazeologik vositalardan foydalanish boshqa tillardagi shunga o'xshash iboralardan farq qilishi mumkin, buni madaniyatlararo muloqotda hisobga olish muhimdir. Masalan, ingliz tilida so'zlashuvchilar norozilikni yumshatilgan shaklda ifodalashlari mumkin (I'm not sure I agree), ba'zi madaniyatlarda esa to'g'ridan-to'g'ri norozilik qo'pollik sifatida qabul qilinishi mumkin.

Rozilik va norozilikni ifodalovchi frazeologik iboralar ingliz tilining pragmatik va uslubiy xususiyatlarini aks ettiruvchi muhim elementdir. Ushbu kommunikativ aktlarni ifodalash uchun qo'llaniladigan frazeologik birliklarning rang-barangligi ingliz tilining boyligini va turli ma'no nozikliklarini yetkazishdagi moslashuvchanligini namoyon etadi. Bunday iboralarni tushunish va ulardan o'rinli foydalanish madaniyatlararo muloqotni yaxshilashga hamda kommunikativ tushunmovchiliklarning oldini olishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). Xushmuomalalik: Til ishlatishdagi umumiy qoidalar. Cambridge universiteti nashriyoti.
2. Crystal, D. (2012). Ingliz tili Cambridge ensiklopediyasi. Cambridge universiteti nashriyoti.
3. Holmes, J. (2013). Sotsiolingvistikaga kirish. Routledge nashriyoti.
4. McCarthy, M., & O'Dell, F. (2017). Ingliz tilidagi iboralardan foydalanish. Cambridge universiteti nashriyoti.
5. Wierzbicka, A. (2003). Madaniyatlararo pragmatika: Insoniy muloqot semantikasi. Mouton de Gruyter nashriyoti.
6. Yule, G. (2016). Tilshunoslik asoslari. Cambridge universiteti nashriyoti.
7. Lakoff, R. (1973). Xushmuomalalik mantig'i: yoki P va Q larni e'tiborga olish. Chikago lingvistika jamiyatining to'qqizinchi mintaqaviy konferensiyasi materiallari.
8. Searle, J. (1969). Nutq aktlari: Til falsafasi bo'yicha ocherk. Cambridge universiteti nashriyoti.
9. Gumperz, J. (1982). Nutq strategiyalari. Cambridge universiteti nashriyoti.
10. Grice, H. P. (1975). Mantiq va suhbat. Harvard universiteti nashriyoti.